

Руда Л. П.
Причепя И. В.

Винницкий национальный технический университет

ПЕРСПЕКТИВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МОДЕЛИ РАЗВИТИЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА И СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ

Резюме

В статье исследованы перспективные направления совершенствования модели развития аграрного сектора. Осуществлен основательный анализ научных взглядов на проблемы развития аграрного сектора и сельских территорий. Обоснована необходимость создания адекватной методической базы анализа сельскохозяйственного производства как основы для принятия управленческих решений. Установлены критерии идентификации модели развития аграрного сектора. Определены показатели оценки состояния и уровня развития сельских территорий.

Ключевые слова: аграрный сектор, модели развития, сельские территории, эффективность, общины, управление.

Ruda L. P.
Prychepa I. V.

Vinnitsia National Technical University

PERSPECTIVE DIRECTIONS FOR IMPROVING MODEL OF AGRICULTURAL SECTOR AND RURAL AREAS

Summary

In the article prospective directions of perfection of the model of development of agrarian sector are investigated. A thorough analysis of scientific perspectives on the problems of development of the agrarian sector and rural territories has been carried out. The necessity of creating an adequate methodological basis for analyzing agricultural production as a basis for making managerial decisions is substantiated. The criteria for identifying the model of development of the agrarian sector are established. The indicators of evaluation of the status and level of development of rural territories are determined.

Key words: agrarian sector, development models, rural territories, efficiency, communities, management.

УДК 658.147:621

Хілуха О. А.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Визначено основні завдання, на розв'язання яких має бути спрямована державна політика для розвитку її корпоративних підприємств. Визначено різновиди впливу держави на корпоративне управління: як власника акцій корпоративного підприємства, як законодавчого органу, який визначає нормативно-правове поле корпоративної діяльності, та як середовища, де функціонують корпоративні підприємства. Обґрунтовано функції держави в процесі регулювання корпоративного управління в умовах розвитку національної економіки.

Ключові слова: державне регулювання, національна економіка, корпоративне управління, корпоративні підприємства, інтереси зацікавлених сторін.

Постановка проблеми. Проблеми розвитку корпоративного управління за своєю суттю складні і багатогранні, тому в умовах реформування вітчизняної економіки державне регулювання корпоративного управління набуває все більшої актуальності. Залежно від важелів, які держава вибере для впливу на корпоративні підприємства, залежатимуть її успішний розвиток, конкурентоспроможність на внутрішньому і зовнішньому ринках. Своєю чергою, для успішного розвитку вітчизняним корпоративним підприємствам необхідно не лише відповідати обраній державою політиці, а й протистояти ризикам, викликаним її нестабільністю. Зазначена двоякість проблеми набуває актуальності та встановлює цілі і завдання статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Засновниками дослідження корпоративного управління є А. Берлле [6], М. Блеір [7], А. Харт [8] та ін.

Серед вітчизняних науковців питання державного регулювання корпоративного сектору досліджують О. Кузьмін [9], Л. Ліпич [2], Л. Птащенко [4], Ю. Сірий [5] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження науковців сконцентровані на вивченні позитивного зарубіжного досвіду в державному регулюванні, тому додаткового дослідження потребує виокремлення особливостей національної економіки і на цій основі побудова системи державного регулювання корпоративного управління, яка б задовольняла вимоги і сприяла розвитку вітчизняних корпоративних підприємств.

Мета статті полягає у визначенні місця й ролі державного регулювання корпоративного управління у процесі розвитку національної економіки

Виклад основного матеріалу дослідження. Державне регулювання національної економіки

визначаємо як цілеспрямований вплив держави на її мікроекономічні і макроекономічні процеси для підтримки стабільності її розвитку. Дослідження державного регулювання корпоративного управління і підходів до його вдосконалення відбувається на основі аналізу сформованої практики прямої участі держави в процесах управління корпоративними підприємствами через законодавче регулювання такого процесу або ж дослідження факторів, що впливають на корпоративне управління, з подальшою оцінкою виявлених проблем і пошуку шляхів їх вирішення. Державне регулювання корпоративного управління не слід розглядати як ізольований процес, оскільки він є складником реалізації економічної політики держави.

Поряд із прогресивністю реформ у сфері державного регулювання національної економіки притаманні негативні тенденції, що чинять вплив на корпоративне управління, такі як:

- низький рівень продуктивності праці порівняно з високорозвиненими країнами;
- висока собівартість і ресурсомісткість промислового виробництва;
- загальне технологічне відставання від провідних промислово розвинених країн, високий фізичний і моральний знос основних виробничих засобів за винятком окремих галузей промисловості;
- «витік мізків», еміграція інтелектуального капіталу, що провокує зниження загального економічного потенціалу національної економіки;
- нерівномірність економічного розвитку регіонів;
- високий рівень тінізації і бюрократизації національної економіки.

Для визначення особливостей державного регулювання корпоративних підприємств розглянемо детальніше об'єкт державного регулювання та визначимо відмінність у трактуванні законодавчими актами категорій «корпоративні підприємства» та «корпорація». У Господарському кодексі України визначено корпорацію як «договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органам управління корпорації» (ч. 3 ст. 120) [1].

У ньому ж визначено сутність корпоративного підприємства, що утворюється, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором) та діє на основі об'єднання майна та/або підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління правами на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів та ризиків підприємства (ч. 5 ст. 63 ГКУ) [1].

Корпоративне підприємство створюється двома або більше засновниками і діє на базі об'єднаного ними майна, що є наслідком виникнення корпоративних прав у засновників такого товариства. Виникнення корпоративних прав передбачає представлення інтересів співвласників в органах управління, розподіл доходів і ризиків корпоративного підприємства. Таким чином, законодавчі акти в категорії «корпоративні» включають кооперативні підприємства, господарські товариства, інші підприємства, засновані на приватній власності двох або більше фізичних осіб.

Великий тлумачний словник сучасної української мови трактує корпорацію як «договірні об'єднання, створені на основі поєднання виробничих, наукових та комерційних інтересів із деле-

гуванням окремих повноважень централізованому регулюванню діяльності кожного з учасників» [2].

Мета діяльності корпорації як об'єднання підприємств на відміну від мети корпоративного підприємства зміщується з отримання прибутковості до делегування окремих повноважень централізованому органу управління. Крім того, корпоративним підприємствам у формі акціонерних товариств закритого та відкритого типів надається право емісії акцій.

Таким чином, для конкретизації об'єкту дослідження під державним регулюванням корпоративного управління мається на увазі формування державної політики, що забезпечить регулювання інтересів зацікавлених сторін у корпоративних підприємствах.

Успішний розвиток корпоративних підприємств сприяє економічному зростанню; досягненню соціальної стабільності; забезпеченню повної зайнятості населення; стримуванню темпів розвитку інфляції; підтримці стабільності національної валюти; зростанню доходів споживачів тощо. Методами регулювання діяльності корпоративних підприємств є: законодавча і нормативна регламентація; соціальна, інвестиційна, податкова і кредитно-грошова політика; регулювання ринку праці і трудових відносин.

Таким чином, для ефективного регулювання діяльності корпоративних підприємств державі слід створити умови, які забезпечать їх ефективний розвиток:

1) *Удосконалення системи участі власників невеликих пакетів акцій в управлінні через голосування, а також забезпечення їх участі у прибутках.* Процеси приватизації та корпоратизації промислових підприємств зумовили використання нових підходів до участі держави в регулюванні діяльності корпоративних підприємств. За державного регулювання корпоративного управління необхідно враховувати і той факт, що консолідація (після масової приватизації) пакетів акцій призвела до значної концентрації акцій у руках крупних акціонерів, що є наслідком того, що наявна система участі власників в управлінні відкритим акціонерним товариством через голосування на загальних зборах не дає можливості власникам невеликих пакетів акцій впливати на процес прийняття стратегічних управлінських рішень. Окрім того, одне з найважливіших прав акціонерів – право участі в прибутку акціонерного товариства – не виконується, внаслідок чого відбувається дискримінація інтересів стейкхолдерів великими власниками акцій, топ-менеджментом корпоративних підприємств, більше того, значній кількості корпоративних підприємств притаманна бюрократизована корпоративна структура.

2) *Уточнення переліку інформації про корпоративне управління, що розкривається акціонерними товариствами, а також процедур призначення наглядовою радою зовнішнього аудитора.* Одним з елементів корпоративного управління є обов'язок акціонерного товариства розкривати інформацію про результати своєї діяльності у формі проспектів емісії, щоквартальних звітів тощо. Водночас у вітчизняному законодавстві відсутні вимоги до обсягу інформації щодо стану корпоративного управління, що подається у річних звітах акціонерних товариств. Немає відомостей про розміри і форми винагороди членам наглядової ради і правління, про кількість акцій, що їм належать. Одним із найважливіших складників річної звітності підприємства виступає фінан-

сова частина, достовірність якої в обов'язковому порядку повинна підтверджуватися зовнішнім аудитом. Проте відсутні чіткі процедури призначення/вибору наглядовою радою зовнішнього аудитора, який повинен бути запропонований для затвердження загальним збором акціонерів, відсутні критерії вибору членів ревізійної комісії. Такі обставини негативно позначаються на діяльності корпоративних підприємств

3) *Формування стійкого правового поля, що забезпечить рівність усіх суб'єктів господарювання та використання передових методів корпоративного управління, які показали свою успішність на практиці.* Під час формування державою ефективного правового забезпечення акціонери матимуть змогу трансформуватися в ефективних власників. Держава має особливий статус у корпоративному управлінні: по-перше, вона здійснює нагляд за повнотою законодавчої бази і дотриманням положень закону; по-друге, безпосередньо бере участь у процесі управління конкретними підприємствами пріоритетних сфер діяльності. Більше того, права держави як акціонера мають бути такими ж, як права інших власників.

У цілях корпоративних підприємств інтегруються інтереси всіх зацікавлених сторін. Під час формування мети корпоративних підприємств варто взяти до уваги обмеженість ресурсів, місткість та потреби ринку та спрямованість державної політики. Вплив державної політики на корпоративні цілі може здійснюватися безпосередньо, якщо держава є власником пакета акцій акціонерного товариства, або опосередковано через законодавчі акти. Ефективність досягнення поставлених цілей можна оцінити через аналіз фінансових результатів, курсу акцій, величини дивідендів тощо.

Дослідження показують, що держава відіграє активну роль у діяльності акціонерного товариства. Акціонери передають свої повноваження менеджменту корпоративних підприємств у частині корпоративного управління та державі – у частині регулювання діяльності акціонерного товариства.

Держава виступає основним регулятором економічних відносин, впливаючи при цьому й на ринок. У зв'язку із цим слід відзначити, що з розвитком корпоративних підприємств державні функції видозмінюються та впливають на трансформційні процеси в структурі управління корпоративним підприємством. Особливостями національного корпоративного управління є значна концентрація власності та ієрархічність системи управління. Держава чинить вплив на корпоративне управління, формує принципи корпоративного управління, які, своєю чергою, видозмінюють державне управління. Більше того, за таких умов держава має можливість розвивати внутрішньокорпоративні економічні відносини та залучати в систему корпоративної практики осіб, які раніше не були залучені у діяльність акціонерного товариства.

Як відомо, ефективність управління корпоративним підприємством залежить не тільки від факторів зовнішнього бізнес-середовища, а й від внутрішніх підходів, методів і технологій діяльності акціонерного товариства, керівництво яких зацікавлене в залученні нових інвесторів, удосконаленні процесів виробництва і реалізації продукції, формуванні відносин із державними органами, споживачами на цільовому ринку, громадськістю. У зв'язку із цим одне із завдань державного управління полягає у забезпеченні процесу розроблення

і законодавчого затвердження базової моделі корпоративного управління, а також інтегруванні корпоративного управління національних корпоративних підприємств у міжнародне середовище.

Перевагою державного регулювання національних корпоративних підприємств є й те, що під час формування ефективної моделі корпоративного управління з'являється можливість використовувати досвід розвитку корпоративних організацій і корпоративного управління розвинених країн. У своєму розвитку корпоративне підприємство, адаптуючись, «поглинає» міжнародні фінансово-економічні відносини, їх інструментарій та нормативи. Це дає змогу сформувати свою власну систему корпоративного управління з урахуванням позитивного досвіду інших країн та особливостей розвитку національної економіки.

Управлінська функція держави полягає й у тому, щоб трансформувати процеси перерозподілу власності без зміни об'єкта власності. Таке завдання може бути виконане тільки на основі поєднання ринкового самоврядування, державного адміністративного (прямого) і фінансово-економічного (непрямого) впливу. Крім того, необхідно звернути увагу на те, що за допомогою використання адміністративних важелів держава створює умови формування і розвитку фондового ринку та ринку цінних паперів, що особливо важливо для вітчизняних корпоративних підприємств, акції яких на ньому представлені.

Ринкові відносини з використанням важелів державного регулювання стають більш стійкими, а держава забезпечує надійні умови проникнення на ринок не тільки великих гравців, таких як інвестиційні фонди, банківські структури тощо, а й дрібних інвесторів. Проте, незважаючи на вжиті державою і міжнародними фінансовими організаціями, що зацікавлені в інвестуванні національної економіки, зусилля, така проблема ще далека від повного вирішення.

Поряд із ринковим саморегулюванням з урахуванням ринкових закономірностей держава для регулювання фондового ринку повинна вдосконалювати законодавство в напрямі розвитку ринкової інфраструктури і зниження монополізації ринку, оскільки жодна корпоративна організація не може функціонувати за межами сформованого бізнес-середовища без орієнтації на економічні інтереси. Вона об'єктивно стратегічно зацікавлена в реалізації не тільки своїх власних, а й зовнішніх економічних інтересів. Узгодженість інтересів корпоративних підприємств з інтересами наявних партнерів, суспільства і держави створює сприятливі умови для її поступального розвитку.

Оскільки в складному механізмі внутрішнього і зовнішнього узгодження інтересів усіх зацікавлених сторін можливі збої, такий процес потребує постійного моніторингу й удосконалення інструментарію його регулювання та розвитку, що застосовується державою. Водночас державі слід дотримуватися певних меж у державному регулюванні, оскільки надмірна «урегульованість» усіх форм корпоративних відносин (внутрішніх і зовнішніх) не дасть змоги акціонерам повною мірою забезпечити реалізацію права власності, що негативно позначається на їхніх інтересах.

Отже, за умов розвинутого фондового ринку узгодження внутрішньокорпоративних відносин слід здійснювати методами ринкового саморегулювання. Проте, оскільки вітчизняний фондовий ринок знаходиться на етапі розвитку, держава змушена впливати на внутрішню систему вза-

емовідносин законодавчими методами і методами контролю над виконанням законів, що дасть змогу вирішити проблему узгодження не тільки зовнішніх, а й внутрішніх корпоративних інтересів.

При цьому слід звернути увагу, що забезпечення узгодження інтересів – це фундаментальний принцип державної економічної політики у задоволенні зовнішньо- і внутрішньокорпоративних інтересів. Такий напрям реалізується у послідовному виконанні державою цілої низки функцій, які взаємопов'язані між собою. До них слід віднести:

– створення умов для активізації інституційних інвесторів – банківських організацій, пайових інвестиційних фондів, фондів прямих інвестицій та інших фінансових інститутів;

– забезпечення можливості реалізації прав власності за допомогою створення повноцінного функціонуючого національного фондового ринку, пов'язаного з іншими аналогічними ринками (завдяки чому розширюються простір і можливості ефективної реалізації права власності, тобто перетворення власності на реальне джерело доходів того, хто нею володіє);

– законодавче забезпечення гарантій прав інвесторів, що не залежать від зміни політичної еліти;

– подальше вдосконалення законодавчої бази та правозастосування актів, що регулюють внутрішні корпоративні і зовнішні відносини, внутрішню систему управління.

Висновки. В умовах структурної трансформації національної економіки, що характеризується макроекономічними диспропорціями, успішна реалізація політики державного регулювання корпоративного сектору набуває особливої актуальності. Вона забезпечує реальне перетворення великих корпоративних підприємств на ефективно функціонуючі бізнес-структури. Повноцінна реалізація функцій держави забезпечить інвестиційну привабливість корпоративних підприємств. Для корпоративного сектору на відміну від сектору малого і середнього бізнесу державне регулювання є важливим, оскільки в процесі його діяльності відбувається обіг значного капіталу й саме корпоративні підприємства визначають економічну стійкість та економічну перспективу розвитку країни, забезпечуючи економічне зростання і приріст ВВП.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України. Х.: Одисей, 2003. 248 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпін: Перун, 2009. 1736 с.
3. Ліпня Л.Г., Пустольга Л.С. Генезис розвитку теорій мотивації праці. Science. 2010. № 1. С. 17–19.
4. Птащенко Л.О. Економічні засади зовнішнього та внутрішнього корпоративного регулювання. Формування ринкових відносин в Україні. 2013. № 12. С. 30–34.
5. Сірий Ю.М. Регулювання державою здійснення корпоративних послуг. Наукові праці. Державне управління. 2013. № 182.
6. Berle A., Means G. The modern corporation and private property. Transaction publishers. 1991.
7. Blair M. Ownership and Control: Rethinking Corporate Governance for the Twenty First Century. Washington Long Range Planning, 1996. 432 p.
8. Hart O. Corporate governance: some theory and implications. Economic Journal. 1995. № 105(9). P. 678–698.
9. Kuzmin O. Regulation of stakeholders' interests in corporate governance through negotiations. Економічний часопис-XXI. 2016. Т. 161. №. 9–10. С. 56–60.

Хилуха О. А.

Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Резюме

Определены основные задачи, на решение которых должна быть направлена государственная политика для развития ее корпоративных предприятий. Определены виды воздействия государства на корпоративное управление: как владельца акций корпоративного предприятия, как законодательного органа, который определяет нормативно-правовое поле корпоративной деятельности, и как среды, где функционируют корпоративные предприятия. Обоснованы функции государства в процессе регулирования корпоративного управления в условиях развития национальной экономики.

Ключевые слова: государственное регулирование, национальная экономика, корпоративное управление, корпоративные предприятия, интересы заинтересованных сторон.

Khilukha O. A.

Lesia Ukrainka East European National University

CORPORATE GOVERNANCE REGULATIONS IN THE PROCESS OF DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY

Summary

The paper defines problems which government policy should regulate for corporations development. The government can act as a shareholder, representing a company at the meeting, an official who monitors its activities and the environment where corporations do their business. This paper develops the government guidelines of corporate governance to grow the national economy.

Key words: state regulation, national economy, corporate governance, corporate enterprises, interests of interested parties.